

76

1. Мојата прва песна? Замислете го Штип- тоа мало градче на Брегалница, таа паланка зад Исарот и Ежово поле, стисната меѓу

аваклија, испржени и
од бога и од власто-
бгаш се трупаа тешки
аше како вејка на вет-
понеиздржлива. Ановите
измешани со селскиот
овој револт ја напи-
овите! I
слична инспирација
купацијата.

дените непосредно
о ракопис дојде во
ена ја донесоа деле-
учесниците на II кон-
во Скопје. Оваа книга
неочекувано изненаду-
омот на поезијата дол-
на нејзините патишта.
ценче, таа ми е симбол
и ми е вечна опомена
на работа и "да се
е низ пољанка?
а е непресушен извор

во кој мора да се нурне секој поет и да се напише од нејзините све-

1. Мојата прва песна? Замислете го Штип- тоа мало градче на Брегалница, таа паланка зад Исарот и Ежово поле, стисната меѓу реката и убавите висорамнини на Сутлакот и Каваклија, испржени и од сонце и врели летни ветрови, заборавно и од бога и од властодржите на стара Југославија. Над Југославија тогаш се трупаа тешки црни облаци на фашиската опасност и таа се нишаше како вејка на ветрот. Во Штип ситуацијата стануваше се потешка и понеиздржлива. Ановите беа преполни од мобилизирани резервни војници, измешани со селскиот добиток. Револтот се повеќе растеше. Обземен од овој револт ја напишав својата прва песна на македонски јазик "Ановите!"

За жал, оваа песна, како и низа други со слична инспирација пропадна покасно во една провала за време на окупацијата.

2. Мојата прва книга "Песни", настаната во деновите непосредно пред и во Народно-ослободителната војна, уште во ракопис дојде во рацете на пријателите од Белград. Потоа отпечатена ја донесоа делегатите на младината на Србија како подарок на учесниците на II конгресот на НОМС на Македонија што се одржуваше во Скопје. Оваа книга тогаш значеше за мене повеќе од возбудување и неочекувано изненадување, таа ми ги отвори вратите и ме воведе во домот на поезијата долго да патувам, да странствувам и да опстојувам на нејзините патишта.

Таа и денес ја има драшта на првороденче, таа ми е симбол на братството и единството на нашите народи, таа ми е вечна опомена дека да се пишува поезија е тешка, но благородна работа и "да се минува низ животот не е исто што и да се помине низ појанка!"

3. Народното творештво, народната поезија е непресушен извор во кој мора да се нурне секој поет и да се напише од нејзините све-

ни води пред да и се посвети на уметничката поезија. Барем ние Македонците и поетите од Балканот. На незаменлив и неповторлив начин народот ја опејал сета своја горчлива и тешка судба, маки, страдања, борби, радосни проблесоци и извишувања кон слободата. Затоа и мојот прв учител беше народната поезија. Но поетот не смее да и стане роб, да се изгуби и да згасне во нејзините многубројни лавиринти. Народното творештво може да има позитивна функција само ако поетот успее од роб да стане господар, да ги искористи неговите основни интенции и да заплови во светот ма непознатото, неоткриеното, невозможното. Но во никој случај тој не смее да ја прекине врската со својот праизвор.

Во македонската уметничка поезија имаме многу убави примери што ја потврдуваат оваа мисла.

4. Според мое мислење песната е таа што треба да го открие поетот а не неговото име на насловната страна на стихозбирката. Постојат поети кои од стихозбирка до стихозбирка прават такви пресррти и скокови што читателот неминовно помислува дека се во прашање разни поетски природи. Напротив, поетот треба да ја втисне во песната сета своја творечка индивидуалност, да ја проживее со секој дамар на својот поетски сензибилитет и наполно да се поистовети со неа. До колку повеќе успее да го внесе својот поетски немир, да даде белег на својата поетска личност, дотолку и повеќе неговото јас од песната станува и "јас" за сите.

Се разбира, поетот расте, се збогатуваат неговите животни и поетски сознанија, тој се менува. Но тоа менување е од сосема пинаква природа одошто во горниот случај. Тоа менување е резултат на неговиот поетски раст, неговото созревање, на неговото искачување по поетските нагорнини. Но во овој случај, како црвена врвца се провлекува низ сите песни неговата поетска личност, неговата поетска специфичност и читателот

го препознава во секоја песна ,па може со сигурност да рече: тоа е тој и тој поет.

5. Да ви зборувам за песната "Очи" ,или за песната "Љубов" -тоа значи да ви зборувам за сиот мој поетски развој досега, за мојата огромна љубов кон жената која е поистоветена и со слободата и со татковината и со жртвувањето и со нашето национално постоење и битие. Тоа значи да ви зборувам за таа огромна љубов што и денденес гори со секоја моја песна и не верувам дека некогаш ќе згасне. Освен во збирките што ги спомнувате во прашањето, таа љубов уште посилено пламнува во "Небиднина" и "Гледач во пепелта" се до последната моја книга. Зар и во "Песна на црната жена" не горат очите на мојата неизмерна љубов, како што гореа над изморените борци на мојата партизанска бригада и им влеваа храброст, непоколебливост, вера и самодоверба?!

Песната "Очи" не е само навестување на моите идни поетски и преокупации, таа е претскажување на сиот мој поетски живот.

Инаку, идејата за самата песна е родена во тешките услови ж на партизанското војување, а напишана е во првите денови по ослободувањето.

6. Не. Никогаш за мене постапката не била пресудна. А освен тоа бев млад и поетски неук. Сакав да се борам и се борев. Сакав да пишувам и пишував. Во тоа ми помогнаа животот , партизанското војување против фашистичките окупатори и копнежот за слобода на мојот народ.

7. Се она што се случува надвор од мене, до колку го заскокотка моето поетско внимание , влегува во мојата интима , станува мој живот , па колку тие нешта и да се чинат општи и далечни, јас ги

доживувам како своја поетска судба ,како свија коб и ги опејувам како своја интимна преокупација. За мене таа Взаемност не е само потребна, туку и нужна ,неизбежна. Таков е мојот поетски императив.

Нема нешта што неможат да го привлечат поетот. Колку повеќе поетот ќе се идентифицира со нив, толку посилно поетски ќе ги изрази. Барем таков е случајот со мене.

8. Тоа е изразито творечка личност од која сите нешта до кои поетот ќе се допре оживуваат со својствата на неговата индивидуалност, ја попримаат бојата на неговиот глас ,обликот на неговиот дух и сето нивно поведење е поведење на поетовото внатрешно "јас". Низ своето богато животно и поетско искуство поетот минува низ многубројни развојни фази па ,се разбира, и трпи многубројни влијанија. Но низ ситот свој развој, во секоја негова развојна фаза видлив е континуитетот на неговата силна поетска индивидуалност. Поетот останува ист иако поетски се видоизменува, доградува ,расте.

Таква целосна интегрална поетска личност зрачи и со непомала општествена свест, па поетот не може да остане само набљудувач или надвор од општествените движења.

9. Поетските книги што ги спомнувате му припаѓаат на она и време кое ,чинам, не е карактеристично само за мојот поетски развој. Тоа е времето кога сета наша поезија чувствувае неодложна потреба да расчисти со извесни догматски сваќања, "општи" и колективистички расположби, туѓу, внесени урнеци и гледања на поетскиот збор.

По громките истреми и канонадите на топовите ,по грмежот на тракторите и комбајните, збогатен со животно и поетско искуство јас почувствував дека настапува време на тишината, тишината која може даамата и погласно да го рече она што го носел поетот недоречено а што уште го притиска и пече.

Така, времето на тишината беше и преставува за мене

време на едно мое саосознавање, но и време во кое созреаа моите подоцнежни преокупации на небиднината.

Но и во ова време, како и порано, тие небиднински преокупации можат лесно да се насетат.

И 10. Да, љубовта зазема доминантно место во сето мое творештво.

Но од "Ветрот носи убаво време" и "Небиднина" љубовта добива и една друга, би рекол, небиднинска димензија. Што е небиднината? Постојат многу, повеќе или помалку успешни преводи на овој збор, но ниеден не успеал да ја изрази неговата суштинска смисла. За мене, овој збор ја изразува сета судба на нашиот народ: неговите врховни борби и страдања, стремежи и неостварени идеали, љубови и патила. Небиднината е небиднина и, ми се чини, непреводлива. Најприфатливи ми се толкувањата на моите критичари Ѓорѓи Старделов и Душко Наневски.

Кога ведам дека од овие збирки љубовта добива и едана друга, небиднинска димензија, сакам тоа да го илустрирам со следните стихови:

"Жено непозната, жено мудра,

Ти што минуваш секогаш спокојна

крај овој прозор на темнината

глува за лелекот

слепа за очајот,

од кадетоа лажно спокојство,

од каде во тебе мојата крв

.....

.....

Патував долго, патував цела вечност

од нас до нашата небиднина".

или:

"Твоите години и моите години-

два брега,

два камена

две небиднини".

Така и горчливото чувство и дилемите што ги носи со себе поминливоста на љубовта, прераснува во чувство на помирност со поминливоста зошто тоа е процес што траел, трае и ќе трае.

11. Поетот е постојано во потрага на вистината. Со секоја напишана песна, му се чини, дека се докоснал или доближил до неа, дека барем ја насетил, ако не ја открил. Нов миг, по завршувањето на песната, тоа сознание како да исчезнува и поетот ја продолжува својата авантура, своето барање.

Но постојат вистини со поуниверзално значење и поетот копа, истражува, го внесува сиот свој творечки занес, така што тие вистини го втиснуваат основниот белег на неговото творештво.

12. "Песна на црната жена" е една таква вистина. Моите основни поетски преокупации, карактеристични за мојата најнова развојна фаза, присутнисе и во оваа книга. Продлабочени од искуството на црниот свет и проширени од неговите неволтени хоризонти. Блискоста со судбата на нашиот народ е очигледна. Сакајќи да го запознаам и откријам светот, јас поприлично ја запознав и ја открив својата татковина. И обратно, откривајќи ја својата татковина, всушност го запознав и го открив светот.

Во црниот континент престојувал, речи си, пет години. Таму ме доведе мојата поетска страст, мојот немир и жед за откривање, за создавање.

Посебна благодарност за ова откривање му должам на поетот Л С Сенгор чии поетски имажинации и дострели ние допрва сега почнавме да ги откриваме и да се воодушевваме од неговиот афрентичен и оригинален поетски спус.

13. Поетскиот препев за мене е еден суштински

вид на поетовото живеење. Само поетот може вистински да препејува, а кога препејува и да се нурне во времето, во духовните координати во кои делувал авторот. Само поетот може приближно да се идентифицира со темпераментот на препејуваниот поет и да почне да мисли, да резонира, да пее и да реагира како и тој. На тој начин тој врши не само голема проверка на своите можности, туку и на можностите на своето време и на својот јазик во кој го преточува туѓиот поетски медиум.

Препевот е истражување и авантура како и секое оригинално поетско творештво. Резултатот на тоа истражување и на таа авантура е драгоцен не само за поетот, туку и за другите, пред се за литературата на која што и припаѓа.

14. Поетот, ако сака да остане поет, како Антеј мора да се навраќа на "езерото на животот", од него да се освежи, да смогне нови сили за своите идни поетски летови. Тој несмее да се откине навеки од својата родна почва ако сака поетски да го запознава и открива светот.

Моето идно "езеро на животот", верувам, дека ќе биде Штип, градот на моето детство, моите први сознанија и допири со светот воопшто. Штип е, инаку, град познат со својата богата и драматична историја. Но над се, тоа е град на моети прогледнување. Довидување на тоа Езеро!